

LAPSEN NIMI: _____ PÄIVÄMÄÄRÄ: _____

ALSUPin tarkoitus on lähinnä toimia **keskusteluoppaana**, ei erillisenä tarkastuslistana tai arviointiasteikkona. Sen avulla tunnistetaan tietyn lapsen tai nuoren kohdalla juuri häntä koskevat viivästyneet taidot ja ratkaisemattomat ongelmat.

VIIVÄSTYNEITÄ

Tämä osio auttaa teitä ymmärtämään miksi lapsi reagoi niin sopeutumattomalla tavalla ongelmiin ja turhautumiseen. Huomio! Nämä **viivästyneet taidot eivät sinänsä siis ole intervention kohde**. Toisin sanoen, ette keskustele viivästyneistä taidoista lapsen kanssa ettekä myöskään suoranaisesti opeta näitä taitoja. Sen sijaan intervention ensisijaisena kohteena ovat ne ratkaisemattomat ongelmat jotka kirjaatte seuraavaan osioon.

q	Vaikeus keskittymisen ylläpitämisessä	q	Vaikeus hahmottaa "harmaan sävyjä". Konkreettista, kirjaimellista, mustavalkoista ajattelua
q	Vaikeus selviytyä siirtymätilanteista, vaihtaa yhdestä ajattelutavasta tai tehtävästä toiseen	q	Vaikeus ottaa huomioon tilannekohtaisia tekijöitä jotka viittaavat tarpeeseen muokata toimintasuunnitelmaa
q	Vaikeus ottaa huomioon tekojen todennäköiset tulokset tai seuraukset (impulsiivisuus)	q	Joustamattomia/ epätarkkoja tulkintoja/ kognitiivisia vääristymiä tai ennakkoluuloja (esim. "Kaikki ovat minua vastaan", "Kukaan ei pidä minusta")
q	Vaikeus ylläpitää työskentelyä haastavien tai tylsien tehtävien parissa	q	Vaikeus huomiojda tai tulkita oikein sosiaalisia signaaleja /heikko sosiaalisten vivahteiden havaintokyky
q	Vaikeus harkita useita eri ratkaisuja ongelmaan	q	Vaikeus poiketa alkuperäisestä ideasta, suunnitelmasta tai ratkaisusta
q	Vaikeus ilmaista huolia, tarpeita tai ajatuksia sanoin	q	Vaikeus nähdä kuinka oma käyttäytyminen vaikuttaa muihin ihmisiin
q	Vaikeus hallita tunnereaktioita turhautuessa niin että kyky rationaaliseen ajatteluun säilyy.	q	Vaikeus aloittaa keskusteluja, liittyä ryhmiin, luoda kontakti toisiin ihmisiin/muita sosiaalisia perustaitoja puuttuu/
q	Krooninen ärtyneisyys ja/tai ahdistuneisuus haittaa merkittävästi ongelmanratkaisukykyä tai lisää turhautumista	q	Vaikeus eläytyä toisten asemaan tai ymmärtää toisen ihmisen perspektiiviä tai näkökulmaa
q	Sensoriset vaikeudet / motoriset vaikeudet	q	Vaikeus käsitellä arvaamattomuutta, epäselvyyttä epävarmuutta tai uusia asioita

RAKAISEMATTOMIA ONGELMIA

Ratkaisemattomia ongelmia ovat ne tietyt odotukset jotka lapsen on vaikea täyttää. Ratkaisemattoman ongelman sanamuoto siirtyy sellaisenaan sanoihin joita käytät esittäessäsi ratkaisemattoman ongelman lapselle kun on aika ratkaista ongelma yhdessä. Huonosti muotoiltu ratkaisematon ongelma aiheuttaa usein ongelmanratkaisuprosessin suistumisen raiteiltaan ennen kuin se edes on alkanut. ALSUP-oppaasta löydät neljä suuntaviivaa jotka ohjaavat sinua ratkaisemattomien ongelmien kirjaamisessa.

KYSYMYKSIÄ ALKUUN PÄÄSEMISEKSI KOULUISSA:

- Onko erityisiä tehtäviä / odotuksia, joita oppilaan on vaikea suorittaa tai aloittaa?
- Onko luokkatovereita joiden kanssa oppilaan on vaikea tulla toimeen tietyissä olosuhteissa?
- Onko oppilaan vaikea siirtyä joihinkin tehtäviin tai aktiviteetteihin tai niistä pois?
- Onko olemassa tunteja/aktiviteetteja, mille/mihin oppilaan on vaikea osallistua/tulla ajoissa?

KYSYMYKSIÄ ALKUUN PÄÄSEMISEKSI KODEISSA TAI SOTE-TUKIPALVELUISSA:

- Onko askareita/tehtäviä/aktiviteetteja, joita lapsen on vaikea suorittaa tai aloittaa?
- Onko sisaruksia / muita lapsia, joiden kanssa lapsen on vaikea tulla toimeen tietyissä olosuhteissa?
- Onko lapsen vaikea suorittaa tiettyjä hygieniatoimintoja?
- Onko aktiviteetteja joita lapsen on vaikea saattaa loppuun tai tehtäviä joihin lapsen on vaikea siirtyä?

Viivästyneiden taitojen ja ratkaisemattomien ongelmien arviointi (ALSUP, the Assessment of Lagging Skills and Unsolved Problems) on keskusteluopas joka on luotu auttamaan lapsesta huolehtivia aikuisia tunnistamaan lapsen viivästyneet taidot ja ratkaisemattomat ongelmat. Viivästyneet taidot antavat aikuisille uuden näkökulman. Sen sijaan että lapsen vaikeudet nähtäisiin huomion hakemisena, manipulointina, pakottamisena, motivaation puutteena, laiskuutena tai rajojen kokeilemisena, viivästyneet taidot mahdollistavat täsmällisemmän, tuloksellisemman, toimintakelpoisemmän näkökulman.

OHJEET VIIVÄSTYNEIDEN TAITOJEN TUNNISTAMISEEN:

Miten vaikeaa on rastia viivästyneitä taitoja? Ei kovin vaikeaa, mutta tässä kuitenkin muutamia tärkeitä muistutuksia:

- Edetkää järjestyksessä... ettehan halua jättää mitään huomioimatta.
- Älkää käyttäkö aikaa olettamuksiin tai teorioihin syistä (miksi nämä taidot ovat oppilaalla viivästyneet)... ette kuitenkaan voi niistä tehdä tarkkaa selvitystä ja on parempi että käytätte aikanne viivästyneiden taitojen ja ratkaisemattomien ongelmien tunnistamiseen.
- Älkää myöskään käyttäkö aikaa lapsen käyttäytymisestä puhumiseen... käyttäytyminen on yksinkertaisesti tapa jolla lapset kommunikoivat että heihin kohdistuu odotuksia joita heidän on vaikea täyttää.
- Viivästyneen taidon rastittaminen ei ole demokraattinen prosessi eikä sen pitäisi kestää yli 3–5 sekuntia. Jos joku osallistuvista aikuisista on sitä mieltä että jokin viivästynyt taito pätee lapseen, rastittakaa se.
- Vaikka viivästyneet taidot tarjoavat teille uuden näkökulman – arvokas tavoite sinänsä – viivästyneet taidot eivät ole intervention ensisijaisena kohteena. Intervention ensisijaisen kohteen tulee olla ne ratkaisemattomat ongelmat jotka tunnistatte. Jos pystytte ratkaisemaan nämä ongelmat yhteistyössä ja ennakoivasti, lapsen taidot kehittyvät.

OHJEET RATKAISEMATTOMIEN ONGELMIEN TUNNISTAMISEEN:

Ratkaisematon ongelma on odotus jota lapsen on vaikea täyttää. Ratkaisemattomien ongelmien muotoilu on vaikeampaa, koska ratkaisemattoman ongelman sanamuoto ALSUP:ssa siirtyy sellaisenaan sanoihin joita käytät esittäessäsi ratkaisemattoman ongelman lapselle kun on aika ratkaista ongelma yhdessä. Ratkaisemattomien ongelmien kirjoittamiseen on olemassa neljä suuntaviivaa.

Niissä ei saa olla mitään viittausta lapsen haasteelliseen käyttäytymiseen. Koska ette puhu lasten kanssa heidän käyttäytymisestäään, teidän ei tarvitse ottaa käyttäytymistä mukaan ratkaisemattoman ongelman sanamuotoon. Sen sijaan melkein kaikki ratkaisemattomat ongelmat alkavat sanalla Vaikeus, jota seuraa verbi (erilaisia verbejä on esitetty myös alla olevissa esimerkeissä). Ette siis kirjoittaisi *Huutaa ja kiroilee, kun on vaikeuksia suorittaa matematiikan kotitehtävien sanalliset tehtävät...* sen sijaan kirjoitatte *Vaikeus suorittaa matematiikan kotitehtävien sanalliset tehtävät.*

Niissä ei saa olla aikuisten teorioita. Ette siis kirjoittaisi *Vaikeus kirjoittaa sanojen määritelmiä englannin sanakokeessa...* koska hänen vanhempansa ovat äskettäin eronneet.

Ne tulisi jakaa, ei kasata. Ette siis kirjoittaisi *Vaikeus tulla toimeen muiden kanssa vaan mieluummin Vaikeus tulla toimeen Tuomaksen kanssa aamulla koulubussissa.*

Niiden tulisi olla täsmennettyjä. Ratkaisemattoman ongelman täsmennykseen on kaksi strategiaa:

- Sisällyttäkää yksityiskohtia liittyen kysymyksiin kuka, mitä, missä ja milloin
- Kysykää Mitä odotusta lapsen/oppilaan on vaikea täyttää?

Yllä olevat suuntaviivat – ja erilaiset esimerkkiverbit – kuvataan seuraavissa esimerkeissä (ne on ryhmitelty ympäristön perusteella, mutta verbit pätevät useammassa ympäristössä):

KOULU:

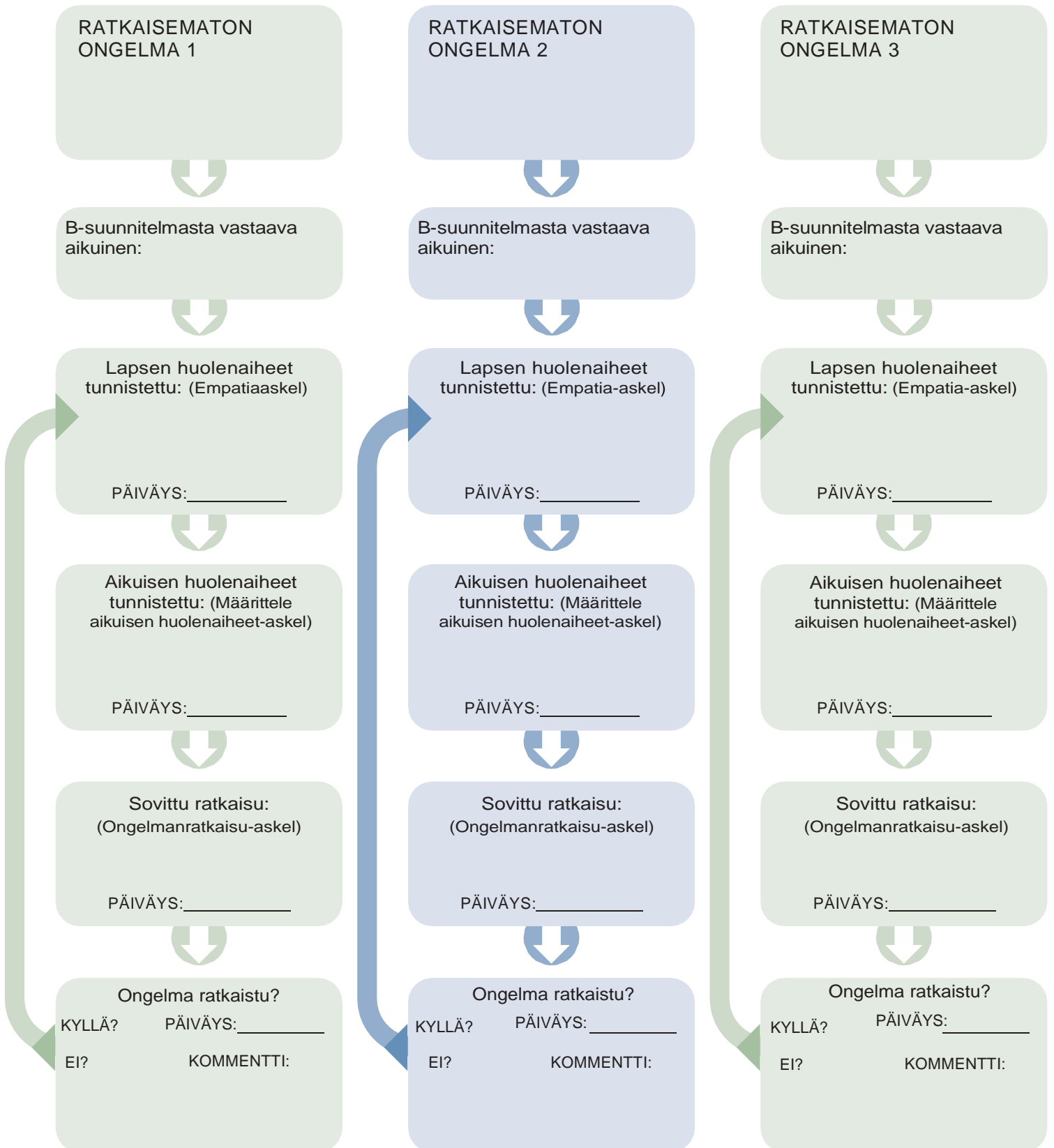
- Vaikeus päästä alkuun matematiikan allekkain jakotehtävissä
- Vaikeus täyttää Euroopan karttatehtävät maantiedon tunnilla
- Vaikeus osallistua keskusteluihin aamupiirissä
- Vaikeus siirtyä vapaan valinnan tehtävistä matematiikkaan
- Vaikeus lopettaa tietokoneaika tullakseen kotitehtävien tarkastukseen
- Vaikeus kävellä käytävässä luokkien välillä
- Vaikeus viitata yhteiskuntaopin tunnin keskusteluissa
- Vaikeus pitää kätet kurissa lounasjonossa
- Vaikeus asettua bussijonoon koulupäivän päättyessä
- Vaikeus pysyä hiljaa, kun luokkatoveri jakaa ajatuksiaan äidinkielen tunnilla
- Vaikeus odottaa vuoroaan ruutuhyppelyssä välitunnilla
- Vaikeus noutaa maantiedon vihko kaapista ennen maantiedon tuntia

KOTI/SOTE TUKIPALVELUT:

- Vaikeus nousta sängystä klo 7 aamulla arkipäivisin valmistautuakseen koulua varten
- Vaikeus mennä jalkapalloharjoituksiin sunnuntaisin
- Vaikeus odottaa vuoroaan pelatessaan shakkia veljen kanssa
- Vaikeus istua siskon vieressä illallisella
- Vaikeus laittaa astiat astianpesukoneeseen illallisen jälkeen
- Vaikeus viedä roskat ulos tiistaisin
- Vaikeus harjata hampaat ennen nukkumaanmenoa iltaisin
- Vaikeus lopettaa X-boxin pelaaminen klo 20.00
- Vaikeus pedata sänky ennen koulua arki-aamuisin

On myös useita verbejä, joita pitäisi välttää, kuten *hyväksyä, arvostaa, pysyä rauhallisena, pyytää apua, kuunnella, kiinnittää huomiota, keskittyä, harkita, ymmärtää, kestää, hallita.*

LAPSEN NIMI: _____ PÄIVÄMÄÄRÄ: _____

Empatia-askeleen tavoitteena on kerätä tietoa lapselta hänen huolenaiheestaan tai perspektiivistään ratkaisemattoman ongelman suhteen (mieluiten ennakoivasti). Monille aikuisille tämä on B-suunnitelman vaikein osa, koska he ovat usein epävarmoja siitä, mitä seuraavaksi pitäisi kysyä. Tässä siis tiivistelmä erilaisista tiedonkeruustrategioista:

KUUNTELE HEIJASTAVASTI JA KÄYTÄ SELVENTÄVIÄ LAUSEITA

Heijastava kuunteleminen on periaattessa sen **toistamista mitä lapsi on sanonut** ja sitten hänen rohkaisemista antamaan lisää tietoa sanomalla jotain alla olevasta:

- "Kuinka niin?"
- "En oikein ymmärrä"
- "Olen hämmentynyt"
- "Voitko kertoa minulle lisää siitä?"
- "Mitä tarkoitat kun sanot...?"

Heijastava kuunteleminen on "oletusstrategiasi" ... jos et ole varma, mitä strategiaa haluat käyttää tai mitä sanoa seuraavaksi, käytä tätä strategiaa.

KYSY KUKA, MITÄ, MISSÄ, MILLOIN, LIITTYEN RATKAISEMATTOMAAN ONGELMAAN:

ESIMERKKEJÄ:

- "Kuka pilkkasi vaatteitasi?"
- "Mikä estää sinua saamaan tiedeprojektisi valmiiksi?"
- "Missä paikoissa Eetu pomottaa sinua?"

KYSY MIKSI TÄMÄ ONGELMA ESIINTYY TIETYISSÄ OLOSUHTEISSA MUTTA EI TOISISSA:

ESIMERKKI: "Näytät pärjäävän todella hyvin matematiikan työryhmässäsi ... mutta et niin hyvin yhteiskuntaopin työryhmässäsi... mikä sinua estää yhteiskuntaopissa?"

KYSY LAPSELTA, MITÄ HÄN AJATTELEE KESKELLÄ RATKAISEMATONTA ONGELMAA:

Huomaa, tämä ei ole sama kuin että kysyisit lapselta miltä hänestä tuntuu, mikä yleensä ei anna paljoakaan tietoa lapsen huolenaiheesta tai perspektiivistä liittyen ratkaisemattomaan ongelmaan.

ESIMERKKI: "Mitä ajattelit, kun opettaja kehotti luokkaa aloittamaan kemian pistokokeen?"

ONGELMAN PURKAMINEN SEN OSATEKIJÖIHIN

ESIMERKKI: "Vastausten kirjoittaminen kemian kokeeseen on siis mielestäsi vaikeaa.... mutta et ole varma miksi. Mietitään kokeen kysymyksiin vastaamisen eri osia. Ensiksi, sinun pitää ymmärtää kysymys. Onko tämä sinusta vaikeaa? Seuraavaksi sinun täytyy miettiä vastaus kysymykseen. Onko tämä sinusta vaikeaa? Seuraavaksi sinun on muistettava vastaus riittävän kauan että ehdit kirjoittaa sen. Onko sinulla ongelmia tämän kanssa? Sitten on aika kirjoittaa vastaus. Onko sinulla ongelmia tämän kanssa?"

TUO ESILLE RISTIRIITTAISUUS

Tämä tarkoittaa havainnon esittämistä, joka eroaa lapsen kuvaamasta tilanteesta, ja on kaikista tiedonkeräysstrategioista riskialttein – lapsi saattaa lakata puhumasta.

ESIMERKKI: "Tiedän että sanot ettei sinulla ole ollut vaikeuksia Kiian kanssa pallokentällä viime aikoina. Mutta muistan muutaman kerran viime viikolla kun te olitte eri mieltä polttopallon pelisäännöistä. Mistä oli silloin kysymys?"

HYLLYTÄ ESIINTULLEET HUOLENAIHEET (JA KYSY ONKO MUITA HUOLENAIHEITA)

Tässä "hyllytät" ne huolenaiheet, jotka lapsi on jo ilmaissut, jotta mahdollistat toisten huolenaiheiden pohdinnan.

ESIMERKKI: "Joten jos Taina ei istuisi liian lähellä sinua ja Roope ei pitäisi meteliä, eikä lattia olisi likainen, ja housujesi napit eivät häiritsisi sinua ... onko mitään muuta, mikä vaikeuttaa osallistumistasi aamupiiriin?"

TEE YHTEENVETO (JA KYSY ONKO VIELÄ MUITA HUOLENAIHEITA)

Tässä teet yhteenvetona jo kuulemistasi huolenaiheista ja kysyt sitten jos on vielä huolenaiheita, joista ette jo ole keskustelleet. Tämä on suositeltava strategia käyttää ennen kuin etenet askelleeseen Määrittele aikuisen huolenaiheet.

ESIMERKKI: "Haluaisin varmistaa että olen ymmärtänyt kaiken tämän oikein. Sinun on vaikea tehdä yhteiskuntaopin monistetta kotitehtävänä, koska vastausten kirjoittaminen on sinulle edelleen vaikeaa ... ja koska joskus et ymmärrä itse kysymystä ... ja koska opettaja ei ole vielä käynyt läpi kaikkia monisteen asioita tunnilla. Onko vielä jotain muuta joka sinusta on vaikeaa kun täytät monistetta kotitehtävänä?"

Koottu toht. Christopher Watsonin avustuksella

① EMPATIA-ASKEL | SISÄLTÖ/TAVOITE

Kerää tietoa ja pyri saamaan selkeä ymmärrys lapsen huolenaiheesta tai perspektiivistä, koskien sitä ratkaisematonta ongelmaa, josta keskustellette.

SANAT | Alustava kysymys (neutraali havainto)

“Olen huomannut että ... (lisää ratkaisematon ongelma) ... mistä on kysymys/mistä kiikastaa/mikä on hätänä?”

TIEDON KERUU

Sisältää tavallisesti heijastavaa kuuntelua ja selventäviä lauseita, kuka-, mitä-, missä-, milloin-kysymyksiä ratkaisemattomaan ongelmaan liittyen, sekä kysymyksiä siitä mitä lapsi ajattelee keskellä ratkaisematonta ongelmaa ja miksi ongelma esiintyy tietyissä olosuhteissa mutta ei toisissa.

LISÄÄ APUA

Jos lapsi ei puhu tai sanoo "En tiedä", yritä ymmärtää miksi:

- Ehkä ratkaisematon ongelma ei ollut vapaa haastavasta käyttäytymisestä, tai se ei ollut tarpeeksi täsmennetty, tai vapaa aikuisten teorioista, tai se oli "kasattu" (ei jaettu osiin)
- Ehkä käytät B-hätäsuunnitelmaa (ennakoivan B-suunnitelman sijaan)
- Ehkä käytät A-suunnitelmaa
- Ehkä hän ei todellakaan tiedä
- Ehkä hän tarvitsee ongelman purkamista osatekijöihinsä
- Ehkä hän tarvitsee aikaa miettiä

MITÄ AJATTELET

“Mitä en vielä ymmärrä lapsen huolenaiheesta tai perspektiivistä? Mikä ei vielä ole minulle selkeää? Mitä minun pitäisi kysyä ymmärtääkseni asia paremmin?”

ÄLÄ

- ohita Empatia-askelta
- oletta että jo tiedät lapsen huolenaiheen ja pidä Empatia-askelta pelkkänä muodollisuutena
- kiirehdi Empatia-askelen läpi
- jätä Empatia-askelta ennen kuin täysin ymmärrät lapsen huolenaiheen tai käsityksen asiasta
- vielä puhu ratkaisusta

② MÄÄRITTELE AIKUISEN HUOLENAIHEET-ASKEL | SISÄLTÖ/TAVOITE

Ota mukaan toisen osapuolen (useimmiten aikuisen) huolenaihe pohdintaan.

SANAT | Alustava kysymys (neutraali havainto)

“Asia on niin että... (lisää aikuisen huolenaihe).” tai “Minun huolenaiheeni on (lisää aikuisen huolenaihe)...”

LISÄÄ APUA

Suurin osa aikuisten huolenaiheista kuuluu yhteen kahdesta kategoriasta:

- Kuinka ongelma vaikuttaa lapseen
- Kuinka ongelma vaikuttaa muihin

MITÄ AJATTELET

“Olenko esittänyt huolenaiheeni selvästi? Ymmärtääkö lapsi mitä olen sanonut?”

ÄLÄ

- puhu vielä ratkaisusta
- saarnaa, tuomitse, luennoi, käytä sarkasmia

③ ONGELMANRATKAISU-ASKEL | SISÄLTÖ/TAVOITE

Kehitä realistisia (tarkoittaen että molemmat osapuolet pystyvät toteuttamaan sen mistä he sopivat) ja molempia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja (tarkoittaen sitä että ratkaisu todella vaikuttaa molempien osapuolien huolenaiheisiin)

SANAT | Alustava kysymys (neutraali havainto)

Kertaa huolenaiheet jotka tunnistitte kahdessa ensimmäisessä askeleessa, yleensä alkaen sanoin “Olisikohan tapaa jolla...”

LISÄÄ APUA

- Pysyttele tarkasti niissä huolenaiheissa jotka tunnistitte ensimmäisen kahden askeleen aikana
- Vaikka on hyvä idea antaa lapselle ensimmäinen vuoro ehdottaa ratkaisua, on ratkaisujen keksiminen tiimityötä
- On hyvä idea pohtia miten todennäköistä on että tietty ratkaisu todella toimii .... Jos arvelet todennäköisyyden olevan alle 60-70 %, mieti mikä sinut saa empimään ja keskustele tästä
- Tämän askeleen päättyessä sovitaan aina että palataan B-suunnitelmaan jos ensimmäinen ratkaisu ei ajan mukaan osoittaudu kestäväksi

MITÄ AJATTELET

“Olenko tehnyt molempien huolenaiheista oikean tiivistelmän? Olemmeko todella miettineet, että pystyvätkö molemmat osapuolet tehdä sen minkä ovat sopineet? Vaikuttaako ratkaisu todellakin molempien osapuolien huolenaiheisiin? Mikä on arvioni todennäköisyydestä, että tämä ratkaisu toimii?”

ÄLÄ

- kiirehdi tämänkään askeleen läpi
- lähde askeleeseen etukäteen mietittyjen ratkaisujen kanssa
- tyydy ratkaisuihin, joita molemmat osapuolet eivät todellisuudessa pysty toteuttamaan
- tyydy ratkaisuihin, jotka eivät todellisuudessa vaikuta molempien osapuolten huolenaiheisiin